

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

ВАСИЛИШИНА ОЛЬГА ВАСИЛІВНА

УДК 378.147.091.31-051:378.22:62 (043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МЕНЕДЖЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Вінниця – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому торговельно-економічному інституті Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор,
заслужений працівник освіти,
Замкова Наталія Леонідівна,
директор Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Гомонюк Олена Михайлівна,
професор кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету;

доктор педагогічних наук, професор,
Осадчий В'ячеслав Володимирович
завідувач кафедри інформатики і кібернетики
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького.

Захист відбудеться 12 травня 2021 року об 15⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32) та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua

Автореферат розісланий 12 квітня 2021 року.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. У нових соціально-економічних і культурно-правових умовах розвитку української державності істотно зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців, у тому числі менеджерів організацій. В епоху глобалізації бізнесу та посилення міжнародної конкуренції все гостріше відчувається дефіцит кваліфікованих менеджерів, спроможних успішно працювати і професійно вирішувати проблеми управління організаціями в умовах економічних і фінансових криз. Нині є потреба в компетентних, морально зрілих, цілеспрямованих менеджерах, які вміють самостійно приймати рішення, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, креативністю, а також мають розвинене почуття відповідальності за долю своєї країни. Система вищої професійної освіти має забезпечити соціалізацію молодих фахівців, їхнє впевнене входження в самостійну трудову діяльність, закласти основи побудови успішної професійної кар'єри.

Проблеми управління знайшли своє відображення в працях як зарубіжних (М. Альберт, М. Вебер, П. Друкер, Д. МакГрегор, Е. Мейо, Ф. Тейлор, А. Файоль, Ф. Хедоурі), так і вітчизняних (О. Баєва, Л. Гомба, В. Заболотний, С. Загородній, Л. Згалт-Лозінська, Н. Ковальська, Ю. Конаржевський, В. Кричевський, В. Лазарєв, А. Мазаракі, Г. Мошок, А. Охріменко, В. Петрук, Л. Служинська, Ю. Сурмін, В. Трошинський, Г. Цехмістрова) учених.

Нині значна увага приділяється проблемі формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності в різних сферах, про що свідчать роботи вітчизняних учених – філософів, соціологів, психологів, педагогів (О. Акімова, В. Анісімова, Г. Гольдштейн, О. Гомонюк, Л. Грень, Р. Гуревич, Н. Замкова, А. Коломієць, О. Кокун, В. Кремень, Д. Ломов, В. Михайличенко, В. Осадчий, С. Пазиніч, В. Петрук, О. Пономарьов, О. Романовський, А. Семенова, В. Сериков, Ф. Хміль, В. Шахов, Л. Шимановська-Діанич, В. Штифурак та ін.).

Аналіз досліджень, що стосуються різних аспектів підготовки менеджерів до професійної діяльності (О. Овчарук, А. Охріменко, О. Столяренко, О. Романовський, Л. Товажнянський, П. Третьяков, Ю. Швалб та ін.), указує на необхідність подальшого вивчення цієї проблеми. Зокрема, є необхідність в обґрунтуванні педагогічних умов розвитку особистісного потенціалу менеджерів організацій як передумови успішності їхньої управлінської діяльності. Аналіз масової педагогічної практики ЗВО свідчить про недостатність досвіду формування готовності менеджерів до управлінської діяльності. Традиційно головна увага у підготовці менеджерів організацій приділяється «знанневому» компоненту змісту освіти, «озброєнню» майбутніх фахівців знаннями з різних предметних галузей.

Теоретичний аналіз проблеми й ознайомлення з сучасною практикою підготовки менеджерів організацій свідчить про наявність низки суперечностей між:

- потребою суспільства в кваліфікованих менеджерах, здатних самостійно розв'язувати професійно-особистісні завдання на рівні інтеграції теорії і практики, і недостатністю практико-орієнтованої системи навчання студентів-менеджерів у закладах вищої освіти;
- потребою в системних знаннях про цілісний характер управлінської діяльності і недостатністю знань про чинники готовності до цієї діяльності майбутнього фахівця-менеджера;
- необхідністю формування готовності до управлінської діяльності студентів-менеджерів і недостатністю відповідних сучасних науково обґрунтованих педагогічних розробок;
- необхідністю розроблення та використання в процесі підготовки менеджерів організацій засобів моніторингу їх готовності до управлінської діяльності і розмитістю критеріїв оцінювання, неопрацьованістю відповідних діагностичних методик.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість у педагогічній науці зумовили вибір теми дослідження – **«Педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності»**.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою комплексного наукового дослідження кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету «Забезпечення ефективного управління корпораціями в харчовій промисловості» (державний реєстраційний номер 0115U001279). Тема дисертації затверджена Вченою радою Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (протокол № 11 від 28.12.2015 р.) і узгоджена в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології України (протокол №7 від 29.11.2016 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов формування готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка менеджерів організацій.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності буде успішним за таких педагогічних умов:

- дидактичне забезпечення активної особистісної позиції студента як суб'єкта освітньої діяльності;
- розроблення і застосування системи проблемних ситуацій, що відображають

соціальний і предметний зміст управлінської діяльності;

- впровадження методів активного навчання, що моделюють особливості управлінської діяльності.

Відповідно до поставленої мети і сформульованої гіпотези були поставлені такі **завдання дослідження**:

1. З'ясувати зміст і структуру готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

3. Обґрунтувати педагогічні умови і розробити модель формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

4. Розробити й експериментально перевірити методику реалізації педагогічних умов формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають: концепція системного підходу до розгляду педагогічного процесу (В. Красевський, М. Красовицький, І. Лернер та ін.); психологічна концепція діяльнісного підходу в розвитку особистості (О. Леонтьєв, С. Максименко, С. Рубінштейн та ін.); концепція гуманізації і демократизації освітнього процесу у вищій школі (І. Бех, О. Бодальов, Є. Бондаревська, В. Давидов та ін.); концепція особистісно орієнтованого підходу в освіті (Г. Балл, І. Бех, В. Данильчук, В. Сластьонін, В. Сериков, І. Якіманська та ін.); основи теорії управління освітніми системами (Л. Карамушка, Ю. Конаржевський, В. Лазарєв, М. Поташник, Т. Шамова та ін.); концепція управління організаційними процесами (М. Вебер, Ф. Тейлор, Д. МакГрегор, Е. Мейо, М. Мескон, Г. Файоль та ін.); положення культурологічного (В. Біблер, Є. Бондаревська, О. Газман, С. Гессен, О. Запесоцький та ін.), аксіологічного (Н. Асташова, В. Караковський, І. Котова, Є. Шиянов, Н. Щуркова, Е. Ямбург та ін.) і компетентнісного (В. Байденко, І. Зимняя, В. Меськов, В. Петрук, Ю. Татур, А. Хуторський та ін.) підходів; теоретичні положення педагогіки професійної освіти (О. Акімова, Н. Боритко, А. Вербицький, Р. Гуревич, В. Загвязинський, І. Зязюн, А. Коломієць, В. Шахов).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети відповідно до логіки дослідження на різних його етапах був використаний комплекс взаємодоповнюваних дослідницьких методів:

- *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, конкретизація, узагальнення з метою з'ясування сутності, структури, критеріїв і показників сформованості готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності; моделювання і обґрунтування педагогічних умов формування готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій;

- *емпіричні*: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, метод експертних оцінок, за допомогою яких визначався актуальний стан

сформованості готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності; педагогічний експеримент здійснювався з метою перевірки ефективності методики реалізації визначених педагогічних умов формування готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій;

- *статистичні*: математичні методи обробки і статистичного аналізу одержаних даних використовувалися для перевірки достовірності результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Київського національного торговельно-економічного університету, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Хмельницького національного університету. Загалом у дослідженні на різних його етапах взяли участь 412 студентів.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

- *вперше визначено й обігрунтовано* педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності (дидактичне забезпечення активної особистісної позиції студента як суб'єкта освітньої діяльності; розроблення і застосування системи проблемних ситуацій, що відображають соціальний і предметний зміст управлінської діяльності менеджерів організацій; упровадження методів активного навчання, що моделюють особливості управлінської діяльності майбутніх менеджерів організацій); *визначено* критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний), показники та рівні сформованості готовності майбутніх менеджерів організацій до управлінської діяльності; *розроблено* педагогічну модель формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності;

- *уточнено* сутність і структуру готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності;

- *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо етапів, форм і методів підготовки менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в створенні і впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів організацій до управлінської діяльності; розробці і використанні в освітньому процесі економічного закладу вищої освіти методичних рекомендацій «Формування готовності до управлінської діяльності майбутніх менеджерів організацій»; створенні методики поетапного формування готовності до управлінської діяльності майбутніх менеджерів організацій; розробленні й адаптації

діагностичного інструментарію, що дає змогу здійснювати моніторинг формування готовності студентів до управлінської діяльності.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка №01-23/214 від 16.10.2020 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка №68-20-622 від 12.10.2020 р.), Хмельницького національного університету (довідка №01-55/312 від 07.09.2020 р.), Київського національного торговельно-економічного університету (довідка №2043/01 від 05.10.2020 р.), Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (довідка №01-57/3353 від 28.12.2019 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження доповідалися та обговорювалися на наукових і науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України» (Вінниця, 2016, 2017, 2018, 2020); «Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця» (Суми, 2019); «Modern science: problems and innovations» (Stockholm, Sweden, 2020); *всукраїнських*: «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2016, 2017); «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій» (Дніпро, 2017); *регіональних*: «Актуальні проблеми використання інформаційних технологій в освітньому процесі коледжів і технікумів» (Вінниця, 2019); науково-практичних конференціях Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (2016-2020 рр.); засіданнях кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (2016-2020 рр.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 21 одноосібній публікації, з них – 8 статей у наукових фахових виданнях України, 3 – в іноземних виданнях, 9 – у матеріалах конференцій, 1 – методичні рекомендації.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (286 найменувань, з них 13 – іноземною мовою), 20 додатків на 57 сторінках. Обсяг основного тексту становить 210 сторінок. Робота містить 5 таблиць і 28 рисунків на 34 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання дослідження, його теоретико-методологічну основу, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, представлено відомості про організацію дослідження та апробацію його результатів.

У **першому розділі** – «Формування готовності менеджерів організацій до

управлінської діяльності як педагогічна проблема» – висвітлено теоретичні засади досліджуваної проблеми, розкрито сутність понять «управління», «управлінська діяльність», «готовність до управлінської діяльності», з'ясовано зміст і структуру готовності до управлінської діяльності майбутніх менеджерів організацій, визначено критерії та показники її сформованості.

Відповідно до логіки дослідження уточнено сутність поняття «управління», що у вітчизняній науці розглядається з трьох позицій: як діяльність (Г. Атанов, А. Брушлинський, М. Поташник та ін.), як вплив однієї системи на іншу, однієї людини на іншу або групу (І. Гінсіровська, А. Губа, А. Охріменко, Ф. Хміль та ін.), як взаємодія суб'єктів (О. Главник, О. Савченко, В. Стадник та ін.). З'ясовано, що управлінська діяльність визначається як нелінійна діалогова багатофункціональна діяльність учасників соціального процесу, які однаково зацікавлені як в одержанні високого результату роботи організації, так і в збереженні та розвитку людей, що беруть участь у цьому процесі, їх стосунків і неповторної суб'єктності. Сутність управлінської діяльності полягає в забезпеченні узгодженості, кооперування в діяльності людей.

На основі узагальнення й систематизації різних підходів ми пропонуємо розглядати *управлінську діяльність менеджера* як особливий вид самостійної діяльності, що полягає в інтегруванні процесів планування, організації, мотивації та контролю і спрямована на досягнення спільних цілей організованої діяльності людей на основі раціонального використання матеріальних і трудових ресурсів із урахуванням господарського й економічного механізму ринкових відносин.

Не заперечуючи наявних підходів до визначення функцій управлінської діяльності (планування, організація, мотивація і контроль), у процесі дослідження ми виокремили такі засадничі *функції управлінської діяльності менеджерів* організацій: збирання, аналіз і облік інформації, прогнозування, планування, організація, стимулювання, координування, контроль і узгодження управлінського рішення.

Для сучасного керівництва характерне прагнення до демократичних, гнучких способів управління, а також орієнтація на дотримання його основних принципів (науковості, системності, соціальної обумовленості, гуманності, гнучкості, оптимальності), виходячи з яких ми характеризуємо *специфічні особливості управлінської діяльності менеджера*: це універсальна характеристика його економічної сфери діяльності, що має різні форми презентації; відображає інтеріоризовані цінності організованої діяльності людей і виконує функцію специфічного проектування їх у сферу економічної діяльності; системне утворення, що складається з низки структурно-функціональних компонентів, котрі мають власну організацію; особливості формування і реалізації готовності до управлінської діяльності менеджера обумовлені психофізіологічними, віковими характеристиками, арсеналом знань і навичок, професійних умінь, що забезпечують ефективність управлінських рішень, здатністю до самоуправління,

самовиховання, саморегуляції, актуальним соціально-економічним досвідом особистості, індивідуально-творчим підходом до виконання професійних функцій.

Аналізуючи наявні підходи до розуміння категорії «готовність» у психологічній і педагогічній літературі (Д. Водзинський, Л. Орбан-Лембрик, М. Дяченко, Ф. Івашенко та ін.), ми дійшли висновку, що готовність – це особистісне утворення, котре складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного (визначає ставлення майбутнього фахівця до професійної діяльності), пізнавального (сукупність інтегрованих знань, умінь, навичок), емоційно-вольового (цілеспрямованість, наполегливість, працездатність, самоорганізація і самоконтроль).

У роботі представлені два підходи до вивчення готовності до діяльності: аналітичний, функціональний, за якого, в першу чергу, виокремлюють процесуальні якості, безпосередньо значущі для діяльності, і особистісний, що трактує готовність як комплекс інтегрованих властивостей, які диференціюються за місцем у регуляції діяльності. При цьому провідну роль виконують особистісні якості, що відображають спрямованість на відповідну діяльність.

Готовність до застосування професійних умінь пов'язана з індивідуальними якостями особистості, з розумінням важливості своєї професійної діяльності. Ця готовність виступає як цілісна система властивостей, результат синтезу світоглядного, наукового, життєво-практичного досвіду студентів. Ми поділяємо позицію вчених, які вважають, що здатність ефективно управляти не є вродженою, а формується поступово, в міру накопичення досвіду розв'язання специфічних управлінських завдань (Ю. Конаржевський, Е. Лінчевський, П. Третьяков та ін.). Вважаємо, що управлінська діяльність менеджера передбачає усвідомлення особливостей сфери цієї діяльності, яка визначається обсягом знань і навичками їх практичного використання; освоєнням видів управлінської діяльності; набуттям професійно-індивідуальних якостей, що визначають успіх професійної діяльності; готовністю до ролі особи, яка приймає рішення і бере на себе відповідальність за їх реалізацію; формуванням інтелектуального потенціалу певного типу і структури.

Вважаючи, що готовність до управлінської діяльності означає, з одного боку, оволодіння змістом і структурою цієї діяльності, а з іншого, – розвиток тих особистісних властивостей, що забезпечують прийняття, орієнтування й успішне виконання цієї діяльності, враховуючи вимоги соціального замовлення, зміст професіограми менеджера, ми пропонуємо таке визначення *готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності*: це особистісне інтегративне утворення, що характеризується комплексом морально-ціннісних орієнтацій, системою знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для оптимальної реалізації управлінських функцій. Теоретичний аналіз проблеми дозволив визначити, що специфіка готовності до управлінської діяльності зумовлює такі її

функції: світоглядну, орієнтовну, регулятивну, оцінювальну й інтеграційну

Різноманіття поглядів на зміст управлінської діяльності спричинило різноплановість наукових уявлень про компоненти готовності до цієї діяльності: морально-етичний, когнітивний, психолого-педагогічний, технологічний (Н. Горайнова), мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний, саморегулюючий (М. Чеботарьов), мотиваційний, когнітивний, діяльнісний (О. Разумова), світоглядний, мотиваційно-ціннісний, гностичний (Н. Кісельова), мотиваційний, інформаційний, психологічний, рефлексивний (С. Тарасова), функціонально- предметний, професійно-особистісний, предметно-орієнтований (М. Василиченко), мотиваційний, когнітивний, особистісний, діяльнісний (О. Керекеша-Попова), мотиваційно-цільовий, інтелектуально-когнітивний, особистісний, операційно- діяльнісний (А. Губа).

В основу виокремлення *компонентів готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності* нами покладені принципи ефективного функціонування організації: цілісність; сумісність з умовами її функціонування; оптимізація, що розуміється як досягнення високої міри відповідності компонентів професійної системи поставленим цілям. На наш погляд, сутнісний зміст готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій адекватно розкривають чотири компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний. *Мотиваційно-ціннісний компонент готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності* відображає сукупність моральних спонукань, установок і ціннісних орієнтацій, що впливають на формування морального обличчя майбутнього менеджера. *Когнітивний компонент готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності* представлений системою управлінських знань, специфічних знань про принципи функціонування і розвитку організацій, менеджмент організацій, його зміст, типи, рівні. *Операційно-діяльнісний компонент готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності* представлений сукупністю відповідних професійних умінь: проєктувальних, організаторських, комунікативних. *Особистісно-диспозиційний компонент готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності* представлений такими професійно цінними особистісними якостями, як гуманістична спрямованість, толерантність, відповідальність, принциповість, справедливість, вимогливість до себе та інших, упевненість у собі, позитивна самооцінка, рефлексивність, установка на самоосвіту.

На основі визначених критеріїв (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний) і показників було підібрано комплекс діагностичних методик, що дали змогу визначити три рівні готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивно-нормативний) і високий (творчо-рефлексивний).

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження свідчить, що

традиційна організація освітнього процесу у ЗВО не забезпечує належного рівня готовності багатьох студентів до виконання управлінських функцій, у зв'язку з чим є необхідність в обґрунтуванні педагогічних умов і визначенні шляхів підвищення ефективності підготовки менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Другий розділ – **«Педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності»** – присвячений обґрунтуванню педагогічних умов формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Формування готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій є системним, особистісно орієнтованим процесом, що може бути ефективним лише за умови *дидактичного забезпечення активної особистісної позиції студента як суб'єкта освітньої діяльності*. Спираючись на концептуальні положення особистісно орієнтованого підходу в освіті (Г. Балл, І. Бех, С. Гончаренко, С. Конаржевський, В. Кремень, І. Підласий, В. Сериков та ін.), ми визначили педагогічні шляхи реалізації цієї умови: формування у студентів професійного інтересу через забезпечення новизни в пред'явленні навчального матеріалу; орієнтація на практичну значущість навчального матеріалу; використання гнучких форм управління педагогічним процесом; вибір методів активного навчання залежно від змісту дисципліни, обсягу годин, особистого досвіду студентів; забезпечення можливостей для вільного вибору завдань студентами; організація позитивного зворотного зв'язку, заснованого на інформуванні студентів; інтегрований підхід до професійної підготовки менеджерів із застосуванням традиційних і активних форм організації навчального процесу (лекції інтегрованого характеру, прес-конференції, семінари-дискусії, ділові ігри та ін.); урахування індивідуальних особливостей студентів; оперативне коригування плану занять (мобільність викладача).

У контексті формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності важливого значення набуває *розработлення і застосування системи проблемних ситуацій, що відображають соціальний і предметний зміст управлінської діяльності*. Студенти під час навчальних занять мають здійснювати діяльність, що моделює не умови передавання і прийому навчальної інформації, а професійні дії, що вимагають аналізу управлінських ситуацій і прийняття кваліфікованих рішень. Професійно орієнтовані проблемні ситуації стимулюють інтелектуальну активність студентів, спонукають до рефлексії та корекції управлінської діяльності, сприяють формуванню професійно важливих особистісних якостей. Важливою передумовою ефективності проблемних ситуацій як засобу підготовки менеджерів до управлінської діяльності є врахування міри їх складності та забезпечення усвідомленості застосування студентами професійних знань.

У нашому дослідженні використовувались різні типи ситуаційних

проблемних завдань: ілюстративні, функціональні і стратегічні. Ілюстративні завдання орієнтовані на формування професійного мовлення й уміння ідентифікувати проблему в конкретній ситуації. Вони використовувалися з метою організації обговорення навчального матеріалу, перевірки ступеня його розуміння студентами шляхом письмового аналізу професійних міні-ситуацій безпосередньо на лекції.

Функціональні завдання відповідають чітко окресленій галузі, що вимагає від студента знання теоретичних розділів відповідної дисципліни. Водночас у завдання вводилася інформація, що мала суперечливий характер. Це посилювало чинник невизначеності під час прийняття рішень. Такі завдання були зорієнтовані на розвиток у студентів готовності до інновацій у застосуванні предметних знань.

Стратегічні завдання характеризуються наявністю множини суперечливих критеріїв вибору, обумовлених неможливістю визначення впливу нестабільних чинників, що присутні в реальних ситуаціях управлінської діяльності. Вони були орієнтовані на формування в студентів готовності до інновацій на основі концептуальних знань. Під час розв'язання стратегічних завдань студенти працювали у складі команд, що обирали стратегію розв'язання проблеми. Технологія прийняття командного рішення в проблемній ситуації складалася з декількох послідовних етапів: 1) цілепокладання, 2) опис ситуації, 3) визначення проблеми, 4) створення теоретичного проєкту, 5) створення робочого проєкту, 6) реалізація проєкту.

Ефективність застосування проблемного підходу в підготовці менеджерів до управлінської діяльності залежить від «рівня проблемності», що визначається двома основними чинниками: 1) мірою складності проблем, що зумовлюється співвідношенням відомого і невідомого студентам; 2) часткою творчої участі студентів (особистої і колективної) у процесі виконання завдань. Рівень проблемності закономірно зростає від курсу до курсу, в міру накопичення студентами досвіду творчої діяльності. Він залежить також від методів реалізації принципу проблемності (проблемний виклад, частково-пошуковий, самостійна дослідницька діяльність).

Результати проведеного дослідження свідчать, що формування готовності менеджерів до управлінської діяльності потребує цілеспрямованого *застосування методів активного навчання, що моделюють особливості управлінської діяльності менеджера організації*. Розвивальний потенціал методів активного навчання залежить від міри представленості в них реального (предметного і соціального) змісту майбутньої професійної діяльності студентів. Застосування методів активного навчання сприяє мотиваційному забезпеченню навчальної діяльності студентів, що набуває для них особистісного сенсу, оскільки у ній проступають контури майбутньої професії, створюються реальні умови для переходу від пізнавальної мотивації до професійної. Важливою передумовою ефективності використання методів активного навчання у підготовці менеджерів

організацій до управлінської діяльності виступає заснована на принципах діалогу партнерська взаємодія викладача і студентів у процесі навчальної діяльності.

Отже, ми виокремлюємо такі педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: дидактичне забезпечення активної особистісної позиції студента як суб'єкта освітньої діяльності; розроблення і застосування системи проблемних ситуацій, що відображають соціальний і предметний зміст управлінської діяльності менеджерів організацій; упровадження методів активного навчання, що моделюють особливості управлінської діяльності менеджерів організацій.

У *третьому розділі* – **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов і моделі формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності»** – представлено педагогічну модель формування готовності студентів до управлінської діяльності, розкрито методику організації та проведення дослідно-експериментальної роботи, проаналізовано її результати.

На основі врахування специфіки управлінської діяльності менеджерів організацій, а також особливостей організації освітнього процесу в економічному закладі вищої освіти в дослідженні була розроблена педагогічна модель формування готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій, що складається з чотирьох блоків і комплексно відображає мету, завдання, педагогічні умови, форми, методи, етапи та рівні розвитку готовності до управлінської діяльності (рис.1).

Цільовий блок розкриває мету, завдання та функції формування готовності студентів до управлінської діяльності; *змістово-інформаційний блок* відображає методологічні основи та принципи організації навчально-професійної діяльності студентів у процесі оволодіння основами управлінської діяльності, компоненти готовності до управлінської діяльності; *операційно-діяльнісний блок* містить педагогічні умови, технології й етапи формування зазначеної готовності; *контрольно-оцінний блок* розкриває критерії та рівні її сформованості.

Експериментальна перевірка ефективності визначених педагогічних умов і розробленої моделі формування готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій здійснювалась на базі Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Київського національного торговельно-економічного університету, Хмельницького національного університету.

Для проведення експерименту було відібрано експериментальну (108 осіб) і контрольну (104 особи) групи студентів з приблизно однаковим складом і вихідним рівнем сформованості готовності до управлінської діяльності.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася у процесі організації аудиторної та позааудиторної діяльності студентів спеціальності «Менеджмент організацій»: викладання дисциплін «Вступ у спеціальність «Менеджмент організацій», «Управління персоналом», «Менеджмент в соціально-культурній сфері», «Маркетинг в соціально-культурній сфері», читання спецкурсу «Організаційний менеджмент», організації позааудиторної діяльності роботи та виробничої практики студентів.

Формування готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій відбувалося за етапами (організаційно-мотиваційний, розвивальний, рефлексивно-корекційний, креативний), кожен з яких мав певну мету, зміст і процесуальні характеристики. Мета першого, *організаційно-мотиваційного*, етапу полягала у формуванні в студентів мотивації навчально-професійної діяльності та ціннісної установки на оволодіння основами управлінської діяльності менеджера організацій. Основними засобами реалізації цієї мети виступали педагогічні ситуації ілюстративного типу, лекційні і семінарські заняття з елементами тренінгу особистісного зростання, аналіз конкретних професійних ситуацій, рольові (виробничі) ігри.

Рис. 1. Модель формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Важливе значення на організаційно-мотиваційному етапі надавалося таким напрямом роботи: створення емоційно комфортного середовища для академічної та соціальної адаптації студентів у групі та закладі вищої освіти; підвищення навчальної мотивації студентів на лекційних, практичних, лабораторних заняттях, їх спонукання до усвідомлення важливості розвитку й удосконалення управлінських умінь; забезпечення умов для прояву суб'єктної позиції студентів у навчальному процесі; активізація студентів під час підготовки до семінарських, практичних занять, заліків та іспитів, виконання контрольних робіт і курсових проєктів; формування вмінь працювати з навчальною, науковою і спеціальною літературою. Організаційно-мотиваційний етап формував установку студентів на суб'єктне ставлення до навчання та професійної підготовки. Головним підсумком цього етапу стало прийняття студентами ситуації співпраці та діалогічної взаємодії на навчальних заняттях, спрямованості на розв'язання педагогічних завдань.

Другий, *розвивальний*, етап спрямовувався на формування у студентів компонентів готовності до управлінської діяльності: мотиваційно-ціннісного, що передбачає прагнення до професійних досягнень і потребу у використанні комунікативних умінь під час розв'язання управлінських завдань; когнітивного, що містить систему професійних знань як орієнтувальну основу управлінської діяльності; операційно-діяльнісного, до складу якого входять уміння ставити і реалізовувати управлінські завдання; особистісно-диспозиційного, представленого комплексом особистісних якостей, необхідних для успішного виконання управлінських функцій. Для реалізації поставленої мети використовувалися такі методи і форми роботи: проблемні методи навчання, кейс-метод, метод проєктів, рольові та ділові ігри, тренінг, групова робота, моделювання професійних ситуацій та ін. Під час другого етапу в студентів формувалася досвід аналізу конкретних управлінських ситуацій, прийняття рішень, аргументації їх доцільності та відповідності заданим умовам. Про динаміку розвитку готовності студентів до управлінської діяльності свідчило зростання їхньої здатності обирати раціональні шляхи виконання поставлених завдань, пропонувати власні підходи до розв'язання управлінських проблем, аргументовано відстоювати свою професійну позицію, аналізувати власні дії та робити адекватні висновки.

На третьому, *рефлексивно-корекційному*, етапі формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності основна мета полягала у розвитку рефлексивних умінь, здатності студентів оцінювати власну управлінську діяльність та вносити у неї відповідні корективи. Основними засобами реалізації цього етапу виступали методи активного навчання: ситуаційні ділові ігри; конкретні ситуації з невизначеною проблемою; тренінг креативності.

На заняттях застосовувалися методи, що забезпечують вияв студентами творчої активності й ініціативи: розв'язання нестандартних завдань, дискусії, ділові ігри, творчі завдання, складання студентами власних завдань стратегічного плану. Важливе значення надавалося створенню ситуацій, в яких студенти відчують потребу і необхідність у професійному самовдосконаленні, зокрема, розвитку управлінських умінь. Цьому сприяло усвідомлення студентами невідповідності між вимогами суспільства до особистісно-професійних характеристик менеджера і їх сформованістю у себе. Основними показниками результативності цього етапу є формування у студентів потреби в рефлексії власної навчально-професійної діяльності, розвиток професійної спрямованості, установки на самовдосконалення у сфері управлінської діяльності, здатності визначати перспективи професійного становлення.

Мета четвертого, *креативного*, етапу полягала в удосконаленні засвоєних професійних знань і умінь, формуванні у студентів здатності застосовувати їх у нових, нестандартних ситуаціях управлінської діяльності. Провідними засобами реалізації цього етапу виступили ділові ігри «Прийом з особистих питань», «Вакансія», соціально-педагогічні тренінги «Прийняття управлінського рішення», «Формування команди управління», розв'язання стратегічних завдань, аналіз конкретних ситуацій з невизначеною проблемою. Використовувані форми, методи і прийоми навчання забезпечували імітацію професійної діяльності менеджера, ставили студентів у ситуацію визначення й захисту власної професійної позиції, вимагали знаходження нестандартних способів розв'язання управлінських завдань, перенесення засвоєних знань у нові професійні ситуації, сприяли формуванню особистісно значущого досвіду управлінської діяльності.

Аналіз результатів формувального експерименту свідчить, що реалізація визначених педагогічних умов забезпечує структурну перебудову всіх компонентів готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, що знаходить комплексний вияв у загальній позитивній динаміці рівнів її сформованості (табл. 1).

В експериментальній групі кількість студентів з високим рівнем готовності до управлінської діяльності збільшилася з 24% до 32,7%, з середнім – з 51% до 55,8%; одночасно з 25% до 11,5% зменшився відсоток студентів із низьким рівнем. Застосування критерію χ^2 свідчить про статистичну значущість вказаних змін на рівні $\alpha=0,05$.

Таблиця 1

Динаміка рівнів готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності

№	Рівні готовності	Експериментальна група		Контрольна група	
		1-й зріз	2-й зріз	1-й зріз	2-й зріз
1.	Високий	24,0%	32,7%	25,9%	29,6%

	(творчо-рефлексивний)				
2.	Середній (репродуктивно-нормативний)	51,0%	55,8%	51,9%	51,9%
3.	Низький (інтуїтивний)	25,0%	11,5%	22,2%	18,5%

Завдяки дидактичному забезпеченню суб'єктної включеності студентів у навчальну діяльність, а також застосуванню системи проблемних ситуацій, що відображають соціальний і предметний зміст управлінської діяльності, вдалося поглибити розуміння майбутніми менеджерами теоретичних основ управлінської діяльності, активізувати розвиток їхніх професійно важливих якостей і управлінських умінь, посилити мотивацію особистісно-професійного самовдосконалення, підвищити пізнавальну активність й інтерес до питань управління організацією.

У контрольній групі також спостерігається позитивна динаміка в розвитку готовності студентів до управлінської діяльності, однак вона не досягає рівня статистичної значущості.

Загалом, проведене дослідження засвідчило ефективність обґрунтованих педагогічних умов формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності і підтвердило істинність висунутої гіпотези. Результати педагогічного експерименту свідчать про те, що поставлена мета дослідження досягнута, гіпотеза підтверджена, а його завдання розв'язані.

Результати теоретичного й експериментального дослідження дали підстави для формулювання таких **висновків**:

1. Сучасні соціально-економічні і соціально-політичні умови, що обумовлюють потребу в компетентних, морально сформованих, цілеспрямованих менеджерах, що вміють самостійно приймати рішення, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, а також мають розвинене почуття відповідальності за долю своєї країни. Результати психолого-педагогічних досліджень і практики підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних закладах вищої освіти свідчать, що традиційна організація освітнього процесу не забезпечує необхідного рівня готовності до управлінської діяльності значної частини студентів. Розв'язання цієї проблеми потребує обґрунтування педагогічних умов формування готовності до управлінської діяльності як важливої складової професійної готовності майбутніх менеджерів організацій.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та особливостей професійної діяльності менеджерів організацій у дослідженні обґрунтовано сутність поняття готовності до управлінської діяльності як особистісного інтегративного утворення, що характеризується комплексом морально-ціннісних орієнтацій, системою знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для

оптимальної реалізації управлінських функцій.

У структурі готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій виокремлено чотири взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний. Мотиваційно-ціннісний компонент відображає сукупність моральних спонукань, настанов і ціннісних орієнтацій, що впливають на формування морального обличчя майбутнього менеджера. Когнітивний компонент представлений системою управлінських знань, специфічних знань про принципи функціонування і розвитку організацій, менеджмент організацій, його зміст, типи, рівні. Операційно-діяльнісний компонент представлений сукупністю відповідних професійних умінь (просектувальних, організаторських, комунікативних), необхідних для реалізації управлінських функцій. Особистісно-диспозиційний компонент містить професійно важливі якості (гуманістична спрямованість, толерантність, відповідальність, принциповість, справедливість, вимогливість до себе та інших, упевненість у собі, позитивна самооцінка, рефлексивність, настанова на самоосвіту), що виступають особистісною основою успішної управлінської діяльності.

2. Відповідно до виокремлених компонентів визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний) і показники сформованості готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій. Врахування виокремлених критеріїв і показників дало змогу визначити й описати три рівні сформованості готовності до управлінської діяльності менеджерів організацій: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивно-нормативний) і високий (творчо-рефлексивний).

3. Аналіз психолого-педагогічних джерел, узагальнення результатів констатувального етапу дослідження, а також урахування особливостей особистісно-професійного становлення менеджерів організацій дало змогу визначити комплекс педагогічних умов формування їх готовності до управлінської діяльності: дидактичне забезпечення активної особистісної позиції студентів як суб'єктів освітньої діяльності; розроблення і застосування системи проблемних ситуацій, що відображають соціальний і предметний зміст управлінської діяльності менеджера; впровадження методів активного навчання, що моделюють особливості управлінської діяльності.

На основі врахування змісту й специфіки управлінських функцій менеджерів організацій, а також особливостей організації освітнього процесу в економічних закладах вищої освіти розроблена педагогічна модель формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, що складається з чотирьох блоків (цільового, змістово-інформаційного, операційно-діялісного, контрольно-оцінного) і комплексно відображає мету, завдання, педагогічні умови, форми, методи, етапи та рівні формування готовності студентів до управлінської діяльності.

4. Відповідно до визначених педагогічних умов формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності розроблено методику їх реалізації, що передбачає послідовне проходження чотирьох етапів (організаційно-мотиваційного, розвивального, рефлексивно-корекційного, креативного) та застосування відповідних форм і методів роботи.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що реалізація визначених педагогічних умов і розробленої методики забезпечує розвиток усіх структурних компонентів готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісно-диспозиційного, операційно-діяльнісного. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, на статистично значущому рівні збільшилась кількість студентів з високим (з 24% до 32,7%) і середнім (з 51% до 55,8%) рівнями готовності до управлінської діяльності та водночас зменшилася з низьким рівнем (з 25% до 11,5%).

Здійснене дослідження, звісно, не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів проблеми формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності. Перспективи подальших досліджень полягають у з'ясуванні можливостей ефективного застосування інформаційних технологій у процесі підготовки студентів економічного закладу вищої освіти до управлінської діяльності; визначенні шляхів удосконалення виробничої практики як засобу формування готовності до управлінської діяльності; вивченні та узагальненні зарубіжного досвіду педагогічного супроводу особистісно-професійного становлення менеджерів організацій як суб'єктів управлінської діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких відображено основні результати дослідження:

1. Василюшина О.В. Інтерактивні технології навчання та ігрові методи на заняттях з хімії під час фахової підготовки. *Poland, EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society* (IndexCopernicus). 2017. No.4 (III). С. 125-135.
2. Василюшина О.В. Професійне становлення майбутніх фахівців як педагогічна проблема. *Poland, EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society*. 2018. No.4 (I). С. 19-29.
3. Василюшина О.В. Проблеми освіти у сучасному світі: інноваційність як засіб у формуванні професійних якостей майбутніх фахівців економічного профілю. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди»*. Київ, 2016. Додаток 1 до Вип. 36. Том VII (67). С. 99-108.
4. Василюшина О.В. Формування ціннісних орієнтацій у здобувачів економічного профілю вищих навчальних закладів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди»*. Київ: Гнозис, 2016. Додаток 3 до Вип. 36, Том III (19). С. 240-246.
5. Василюшина О.В. Роль природничих дисциплін у процесі підвищення якості

професійної підготовки здобувачів економічного профілю. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Вип. 37(3). Том II (22): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». Київ: Гнозис, 2017. С. 411-418.

6. Василишина О.В. Фахове навчання здобувачів вищої освіти економічного профілю. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії»*. Спеціальний тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». 2019. №4. Книга 1. Том I (83). С. 170-177.

7. Василишина О.В. Зміст і структура готовності майбутніх менеджерів організацій до управлінської діяльності. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії»*. Спеціальний тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». 2020. №2. Книга 2. Том II (25). С. 278-286.

8. Василишина О.В. Особливості управлінської діяльності сучасного менеджера як чинник визначення вимог до його професійної підготовки. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. Випуск 61. С. 105-111.

9. Василишина О.В. Аналіз результатів впровадження експериментальної методики підготовки майбутніх менеджерів до управлінської діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. Випуск 63. С. 68-75.

10. Василишина О.В. Забезпечення активної особистісної позиції студента як суб'єкта освітньої діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка*. Вип. 30. Т 3. Дрогобич: «Гельветика», 2020. С. 260-265.

11. Василишина О.В. Застосування методів активного навчання у підготовці майбутніх менеджерів до управлінської діяльності. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Vol. 8. N 4. 2020. pp. 142-147.

Праці апробаційного характеру:

12. Василишина О.В. Проблеми формування професійних якостей у здобувачів економічного профілю. Сучасні методики і засоби. Матеріали XXIV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. *«Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди», 2016. Вип. 24. С. 34 – 36.

13. Василишина О.В. Актуальність фахового навчання здобувачів вищої освіти економічного профілю. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: Збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ

КНТЕУ, 2017. Ч. 2. С. 532-539.

14. Василюшина О.В. Розвиток професійної мотивації та якості підготовки здобувачів вищої освіти економічного профілю в умовах сьогодення. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку*: Матеріали XXXIV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 20 червня 2017 р. м. Переяслав-Хмельницький: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2017. Вип 34. С. 24-27.

15. Василюшина О.В. Здатність здобувачів до професійного становлення в умовах інноваційного навчання. *Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій*. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 листопада. 2017 р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. Ред. О.Ю. Висоцький. СПД «Охотнік». С. 115-117.

16. Василюшина О.В. Компоненти та формування ціннісних орієнтацій у здобувачів економічного профілю. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: Збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. Ч. 1. С. 401-408.

17. Василюшина О.В. Інформаційні технології та їх вплив на формування здобувача освіти. *Актуальні проблеми використання інформаційних технологій в освітньому процесі коледжів і технікумів*. Збірник матеріалів IV регіональної науково-практичної конференції. Вінниця: ВТЕК КНТЕУ, 2019. С. 88-90.

18. Василюшина О.В. Професійна підготовка здобувачів вищої освіти економічного профілю в умовах сьогодення. *Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця* (НПК 2019): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 5-6 грудня 2019 р., м. Суми; у 2-х частинах. Суми: ФОП Цьома С.П., 2019. Ч. 1. С.53-54.

19. Василюшина О.В. Components of readiness of future managers of organizations are to administrative activity. *The 2 nd. International scientific and practical conference «Modern science: problems and innovations» (May 3-5, 2020) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2020. S. 468-473.*

20. Василюшина О.В. Застосування проблемних ситуацій у формуванні готовності майбутніх менеджерів до управлінської діяльності. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: Збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Ч. 3. Вінниця, 2020. С. 27-38.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

21. Василюшина О.В. Формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: методичні рекомендації: Вінниця, Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2020. 104 с.

Анотації

Василишина О. В. Педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця, 2021.

У дисертації на основі аналізу психологічної, педагогічної літератури та особливостей професійного становлення менеджерів організацій з'ясовано сутність і структуру їхньої готовності до управлінської діяльності, визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний), показники та рівні її сформованості: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивно-нормативний) і високий (творчо-рефлексивний). Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності. Розроблено педагогічну модель формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, що складається з чотирьох блоків (цільового, змістово-інформаційного, операційно-діяльнісного, контрольно-оцінного) і комплексно відображає мету, завдання, педагогічні умови, форми, методи, етапи та рівні підготовки студентів до управлінської діяльності.

Ключові слова: управління, управлінська діяльність, готовність до управлінської діяльності, менеджери організацій, підготовка менеджерів організацій, компоненти готовності до управлінської діяльності, рівні готовності до управлінської діяльності, педагогічні умови формування готовності до управлінської діяльності.

Василишина О. В. Педагогические условия формирования готовности менеджеров организаций к управленческой деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины. – Винница, 2021.

В диссертации на основе анализа психологической, педагогической литературы и особенностей профессионального становления менеджеров организаций определена сущность и структура их готовности к управленческой деятельности, выделены критерии (мотивационный, когнитивный, личностно-диспозиционный, операционно-деятельностный), показатели и уровни ее сформированности: низкий (интуитивный), средний (репродуктивно-нормативный) и высокий (творческо-рефлексивный). Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования готовности менеджеров организаций к управленческой деятельности. Разработана

педагогическая модель формирования готовности менеджеров организаций к управленческой деятельности, которая состоит из четырех блоков (целевого, содержательно-информационного, операционно-деятельностного, контрольно-оценочного) и комплексно отражает цели, задачи, педагогические условия, формы, методы, этапы и уровни подготовки студентов к управленческой деятельности.

Ключевые слова: управление, управленческая деятельность, готовность к управленческой деятельности, менеджеры организаций, подготовка менеджеров организаций, компоненты готовности к управленческой деятельности, уровни готовности к управленческой деятельности, педагогические условия формирования готовности к управленческой деятельности.

O. V. Vasylyshyna. Pedagogical conditions of formation of the manager of organizations' preparedness for administrative activity. – Manuscript.

Scientific Degree of a Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Education. – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, 2021

The thesis is concerned with the problem of managers of organizations' preparedness for administrative activity and methodology development of their professional training at economics higher educational establishments.

The theoretical analysis of the research problem from the point of Pedagogy and Psychology is made.

The preparedness of managers for administrative activity is a personal integrative quality characterized by a range of moral and value foundations, knowledge, skills and personal qualities required for the optimal implementation of managerial responsibilities. The concept of managers' preparedness for administrative activity is characterized by four criteria: motivational, cognitive, personal dispositional, operational and activity. Motivational criterion aspect includes a combination of ethical imperative, moral guides and values affecting the establishment of future manager's morality. Motivational criterion fulfills incentive, developmental, educative and orientation functions, motivates students to study and adopt the basis of administrative activity as well as provides personification of education goals during professional training. Cognitive criterion is presented by the system of specific knowledge about the guidelines of functioning and development of the organizations, their management and its core points, types and levels. Cognitive criterion contains educational, cognitive and analytical functions and enables students to acquire all the necessary professional knowledge during the education. Operational and activity criterion is presented with a combination of professional skills such as project arrangement, organizational and communicative skills. Operational and activity criterion fulfills educational, developmental, adaptive, orienting, technological and coordinational functions as well as maintains development of skills that students will need to implement their managerial functions. Personal dispositional criterion includes

such professionally valuable personal qualities as humanistic orientation, tolerance, responsibility, integrity, fairness, perseverance, self-confidence, positive self-esteem, reflectivity and preparedness for self-education. In education process, personal reflectivity component implies educational, developmental, incentive and controlling functions and provides formation of professional assets and moral values that are important for implementation of tasks of managerial performance.

Taking into consideration the essential characteristics and structural components of preparedness for administrative activity we have defined the indicators that enable us to evaluate the management students' level of readiness for administrative activity. Motivational values aspect reflects a combination of moral impetus and motivation that influence the future managers' morality. Motivational aspect maintains incentive, developmental, educative and orientation functions as well as motivates students to absorb the basis of administrative activity and provides personification of education goals during their studies. Cognitive abilities aspect is the system of specific knowledge about the guidelines of functioning and development of the institutions, their management and its content, types and levels. Cognitive component contains educational, cognitive and analytical functions and enables students to acquire all the necessary professional knowledge throughout the process of education. Actions strategy aspect is presented with a combination of professional skills such as project management, organizational and communicative skills. Actions strategy aspect implies educational, developmental, adaptive, orienting, technological and coordinational functions as well as ensures development of skills that students need to implement their managerial functions. Personal disposition aspect includes such professionally valuable personal qualities as humanistic orientation, tolerance, responsibility, integrity, fairness, perseverance, self-confidence, positive self-esteem, reflectivity and determination to self-study. In the process of education, personal-reflectivity component implies educational, developmental, incentive and controlling functions and provides formation of professional assets and moral values that are important for implementation of tasks of administrative activity.

The pedagogical strategy of preparing management students for their professional activity is defined on the analysis of pedagogical and psychological sources, summary of the observations of the personal and professional growth of management students. This strategy includes pedagogical support of the proactive stance of students as subjects of education process, development and implementation of problem solving situations that simulate relevant social cases from administrative situations, implementation of active learning methods that concern specific features of administrative activity of management students. A pedagogical model of training management students for their professional activity is established considering general administrative functions of managers and specific features of education process at economics higher educational institution. This model consists of four parts and reflects the aim, task, pedagogical conditions, forms, methods, stages and levels of the training. The aim part explains goals, tasks and

functions of preparing students for administrative activity; the information part explains methodology and principles of education process arrangement and its components; the practical part includes pedagogical situations, technology and stages of the training; the final evaluation part defines criteria of evaluation and levels of preparedness.

The study has shown that the most efficient way to prepare students for administration activity is to divide the process into stages (preparation, training, correction, creativity) each having its own aim, content and process characteristics.

Key words: management, administrative activity, preparedness for administrative activity, managers of organizations, the formation of managers of organizations, aspects of readiness for administrative activity, levels of readiness for administrative activity, pedagogical conditions of readiness for administrative activity.